

Strategija. Efektyvumas. Vertė

Akcizų mokestis Lietuvoje

2014 m. vasario 27 d.
Vilnius

TYRIMO PRISTATYMAS

Tyrimo apie akcizų mokestį Lietuvoje idėja buvo iškelta 2013 m. lapkričio 20 d. Seimo pasitarime „Dėl šešėlinės akcizinių prekių rinkos“. Šiuo tikslu UAB „Ekonominės konsultacijos ir tyrimai“ ir VŠĮ „Mokesčių ir verslo procesų administravimo centras“ parengė šią studiją.

Tikslas – sistemiškai apžvelgti ir išanalizuoti Lietuvos akcizų politiką (didžiausią dėmesį skiriant akcizo tarifams) ir jos pasekmes rinkai, verslui ir efektyvumui siekiant valstybės tikslų.

Objektas – akcizinės prekės, kurių rinkoje yra labiausiai išplitusi nelegali produkcija, tai: alkoholiniai gėrimai, tabako gaminiai ir energiniai produktai, naudojami kaip variklių degalai.

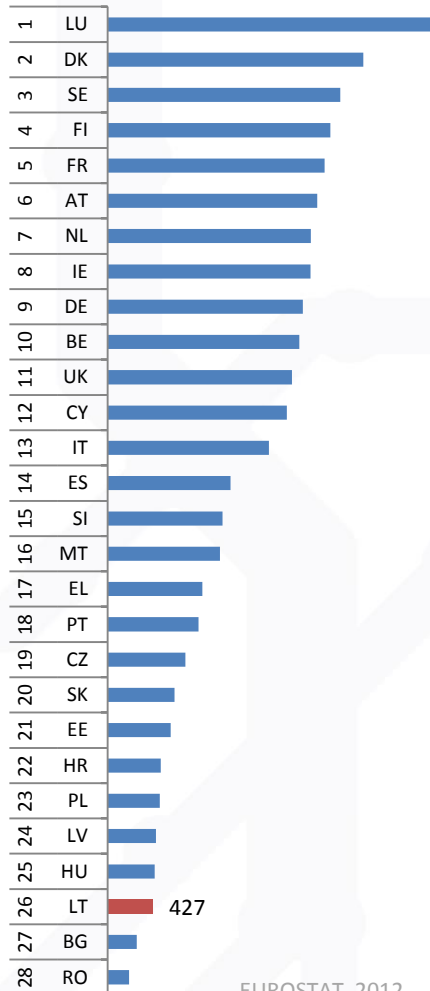
Studija parengta derinant šiuos **metodus**:

- ✓ Dokumentinis tyrimas.
- ✓ Papildomai, siekiant atlikti gilesnę analizę, atlikta **13 ekspertinių interviu** su:
 - ✓ **valstybinių institucijų atstovais**: Finansų ministerijos, Valstybinės mokesčių inspekcijos darbuotojais,
 - ✓ **nepriklausomais ekspertais**: Lietuvos pramoninkų konfederacijos, Lietuvos verslo konfederacijos, Lietuvos verslo darbdavių konfederacijos atstovais, Lietuvos laisvosios rinkos instituto, AB Swedbank ekonomistais, Aleksandro Stulginskio universiteto, Vilniaus universiteto mokslininkais,
 - ✓ **šakinių verslo asociacijų ir įmonių atstovais**.

PROBLEMA: akcizų nustatymas neatsižvelgiant į įperkamumą

PAJAMŲ SKIRTUMAI ES

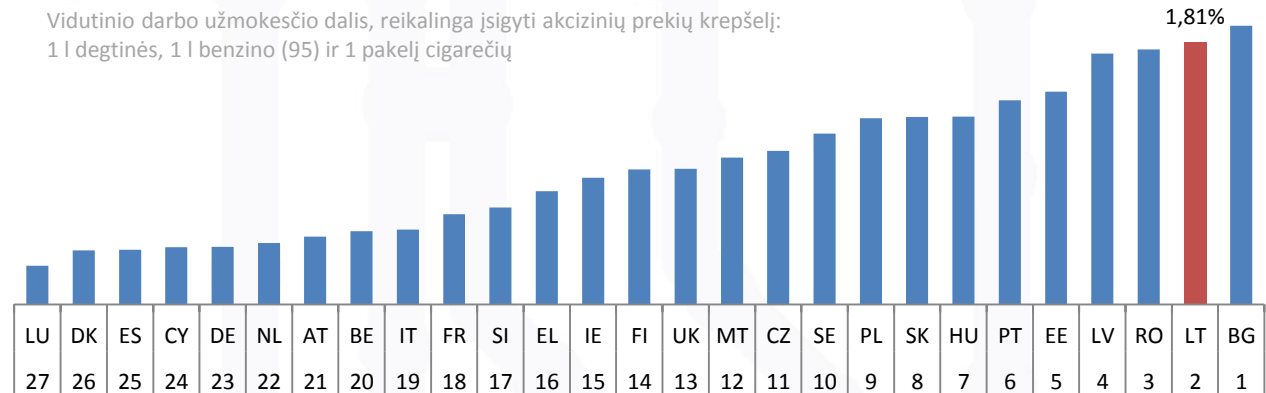
Ekvivalentinės disponuojamos pajamos 1 namų ūkio nariui, Eur

EUROSTAT, 2012

AKCIZINIŲ PREKIŲ ĮPERKAMUMAS

Vidutinio darbo užmokesčio dalis, reikalinga įsigyti akcizinių prekių krepšelį: 1 l degtinės, 1 l benzino (95) ir 1 paketį cigarečių

LLRI, 2012

Gyventojus šešėlines prekes pirkti verčia **neadekvatus prekių kainų ir gaunamų pajamų skirtumas Lietuvoje** ir pigesnių alternatyvų prieinamumas (nelegalios prekybos taškai dengia visą šalies teritoriją).

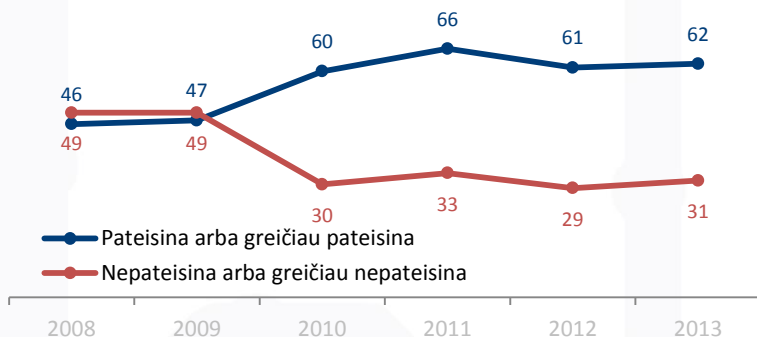
Mažą akcizinių prekių įperkamumą nulemia mokesčių tarifų dydžiai – **prekių, kurios labiausiai paplitusios šešėlinėje rinkoje, kainoje akcizas ir PVM sudaro 40% ar daugiau.**

Kol gyventojų pajamos išlieka tame pačiame lygyje ir nėra išspręsta nelegalios produkcijos prieinamumo problema, **akcizo mokesčių didinimas kaip priemonė didinti biudžeto pajamas nebus veiksminga**, tik padidins šešėlio mastus ir išlaidas kovai su nelegalia prekyba.

PROBLEMA: dideli šešėlinės rinkos mastai

GYVENTOJŲ PAKANTUMAS ŠEŠĖLIUI

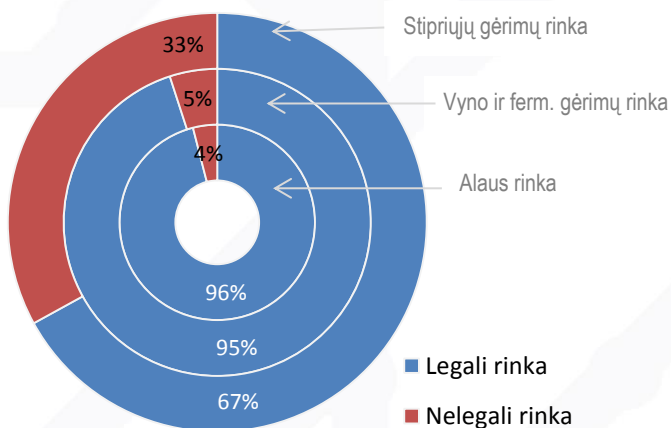
Atsakymą pasirinkusių gyventojų dalis, %

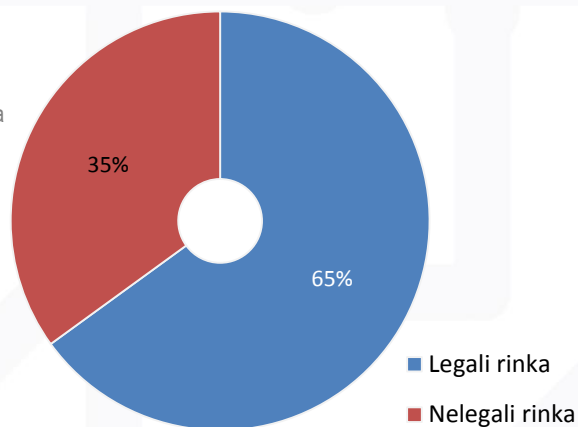
LLRI, 2012, 2013

Skaiciuojama, kad 2012 m. dėl akcizinių prekių šešėlinės rinkos Lietuva iš akcizo ir PVM neteko apie 900 mln. Lt biudžeto pajamų.

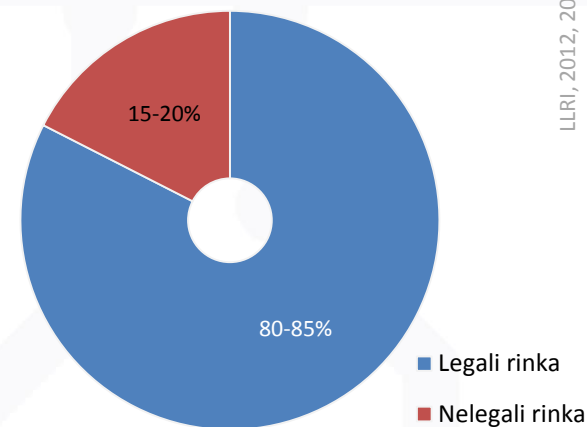
ALKOHOLINIŲ GĖRIMŲ RINKA

CIGAREČIŲ RINKA

DEGALŲ RINKA

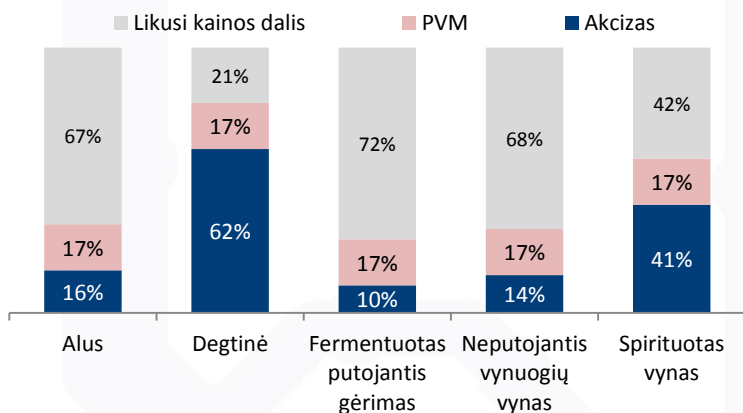

LLRI, 2012, 2013

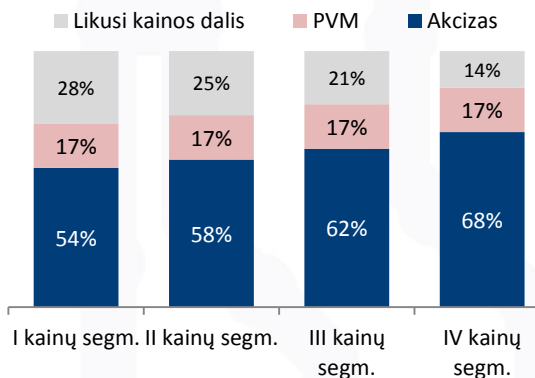
PROBLEMA: diskriminacinių tarifų taikymas

AKCIZO ĮTAKA PREKIŲ KAINAI

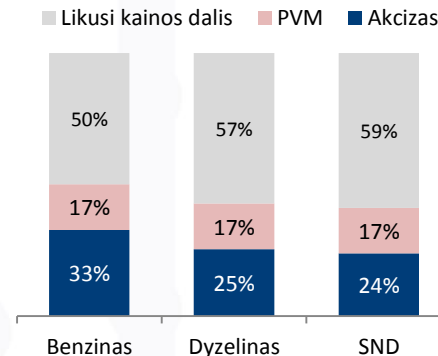
ALKOHOLINIAI GĖRIMAI

CIGARETĖS

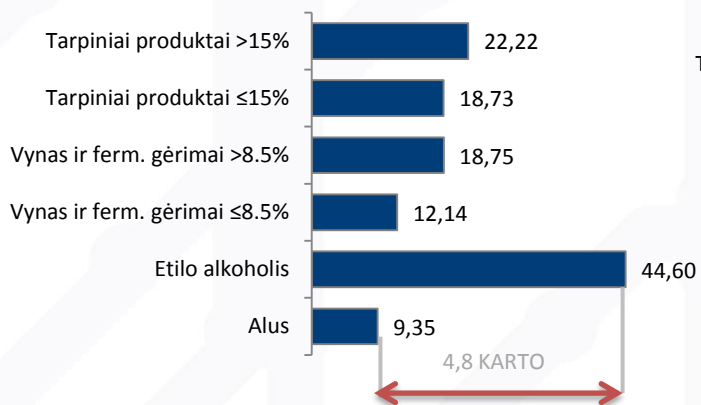

DEGALAI

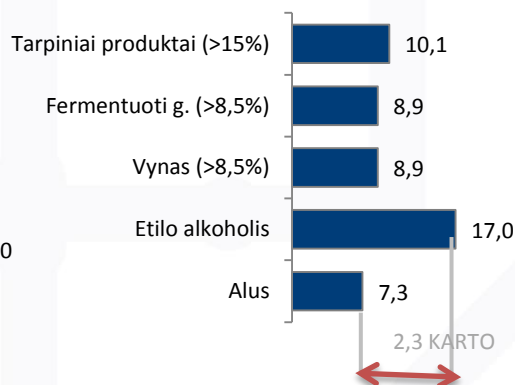

1% ETILO ALKOHOLIO APMOKESTINIMAS SKIRTINGUOSE GĖRIMUOSE

LIETUVOJE, Lt

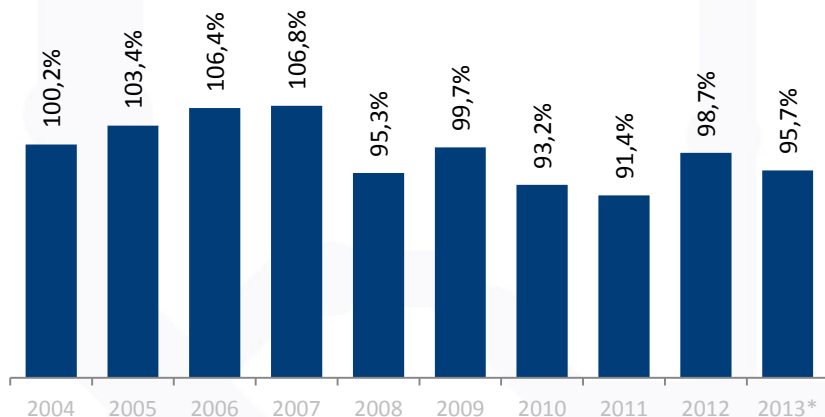
EUROPOS SĄJUNGOS VIDURKIS, Eur

Mažesnis akcizo tarifas (lyginant tarp konkuruojančių prekių) ar atleidimas nuo mokesčio sukuria lengvatines veikimo rinkoje sąlygas.

PROBLEMA: neužtikrinamas didžiausių pajamų į biudžetą surinkimas

AKCIZO PAJAMŲ PLANO VYKDYMAS

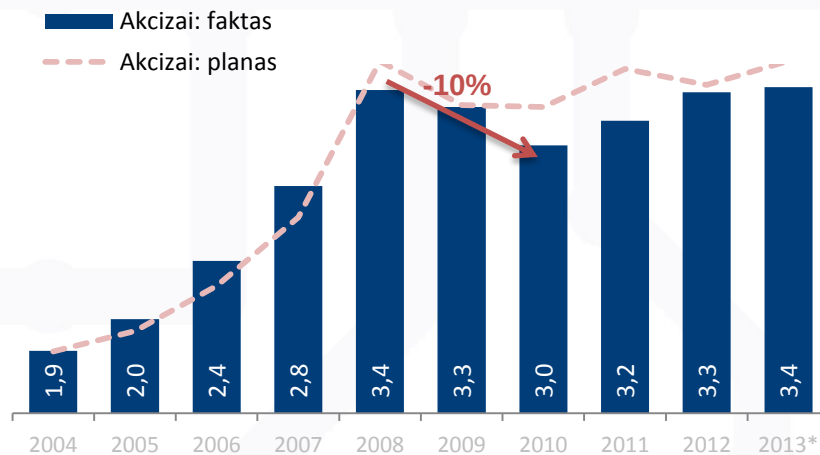

Finansų ministerija, VMI; * išankstinis įvertis

2008-2009 m. akcizo mokestis buvo padidintas pagrindinėms akcizinėms prekėms (pvz., cigaretėms 2 kartus, alkoholiniams gėrimams 20-45%), tačiau akcizų pajamų surinkimas sumažėjo 10%

AKCIZO PAJAMŲ SURINKIMAS, MLRD. LT

Nelegalios produkcijos išplitimas ir akcizo pajamų sumažėjimas nepaisant ženkliai padidintų mokesčio tarifų vertinami kaip indikatoriai, kad akcizo tarifai bent kai kurioms prekėms yra per dideli.

Finansų ministerija, VMI; * išankstinis įvertis

REKOMENDACIJOS

- ✓ Parengti ilgalaikę strategiją, kuri apimtų ir aiškią akcizų keitimo politiką bei principus.
- ✓ Sistemingai vykdyti akcizinių prekių rinkos monitoringą į stebėjimą įtraukiant šešėlinės rinkos vertinimą.
- ✓ Vykdyti akcizo tarifų pakeitimų kompleksinį pasekmių vertinimą.

Nustatant akcizų tarifas, rekomenduojame laikytis tokių principų:

- ✓ įvertinti ekonominį šalies kontekstą ir pokyčių įtaką atitinkamų prekių įperkamumui,
- ✓ įvertinti akcizinių prekių kainų skirtumus Lietuvoje ir kaimyninėse šalyse, ypač trečiosiose šalyse,
- ✓ nedaryti drastiškų pakeitimų – akcizo pokyčio sukeltas mažmeninės prekės kainos pokytis neturėtų viršyti 10%; didesni pakeitimai turėtų būti daromi laipsniškai ir planuojami iš anksto,
- ✓ akcizų tarifai atskirose akcizinių prekių grupėse (bei taikomos išimtys ar lengvatos) turi būti aiškiai ir pagrįstai susieti su valstybės tikslais; apmokestinimo atotrūkis alkoholinių gėrimų grupėje turėtų būti mažinamas,
- ✓ realiai įvertinti šešėlinės rinkos riziką – esamomis sąlygomis, kol šešėlinės rinkos mastai Lietuvoje ženkliai viršija ES vidurkį, rekomenduojama susilaikyti nuo akcizų didinimo,
- ✓ prieš priimant sprendimus dėl akcizų tarifų pokyčių, skirti laiko diskusijoms su suinteresuotomis institucijomis bei verslu,
- ✓ plačiau įvertinti akcizų tarifų pokyčių poveikį – vertinti sprendimo įtaką ne tik prekės kainai, realizacijai ir biudžeto pajamoms, bet plačiau – verslui, darbo rinkai, šešėlinei rinkai ir išlaidoms kovai su ja, kitų mokesčių surinkimui,
- ✓ vertinti akcizų tarifų pokyčių rizikas bei parengti rizikos valdymo planus ir priemones; akcizų tarifų didinimas turi būti įgyvendinamas kompleksiškai, kartu suaktyvinant ir kovos su šešėline rinka priemones.

Strategija. Efektyvumas. Vertė

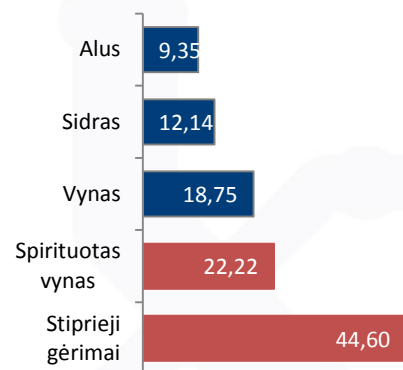

Alkoholinių gėrimų atvejis

Skirtingų alkoholinių gėrimų apmokestinimas Lietuvoje

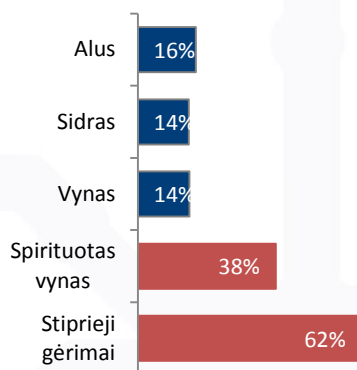
ALKOHOLIO APMOKESTINIMAS

Akcizo mokestis už 1% etilo alkoholio skirtingų tipų gėrimuose, Lt/ 1% alk. hl

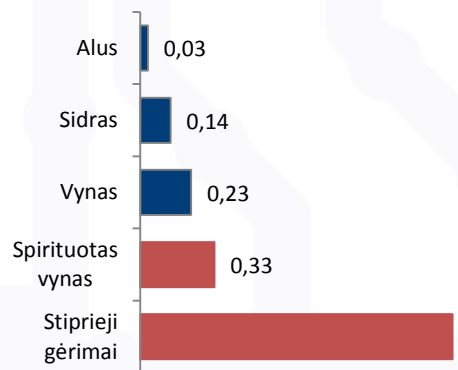

AKCIZO ĮTAKA PREKIŲ KAINAI

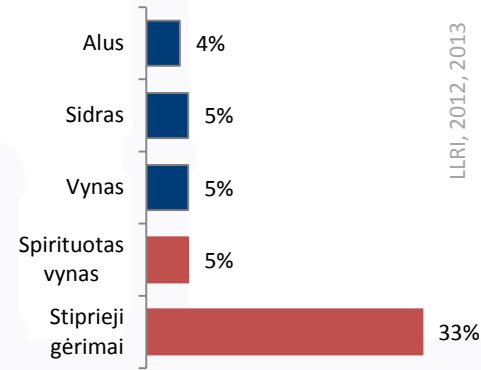
Akcizo dalis prekės mažmeninėje kainoje, %

Kiek pasikeis prekės kaina, akcizo tarifą padidinus 10%, Lt/vnt.

ŠEŠĖLINĖ RINKOS DALIS

LLRI, 2012, 2013

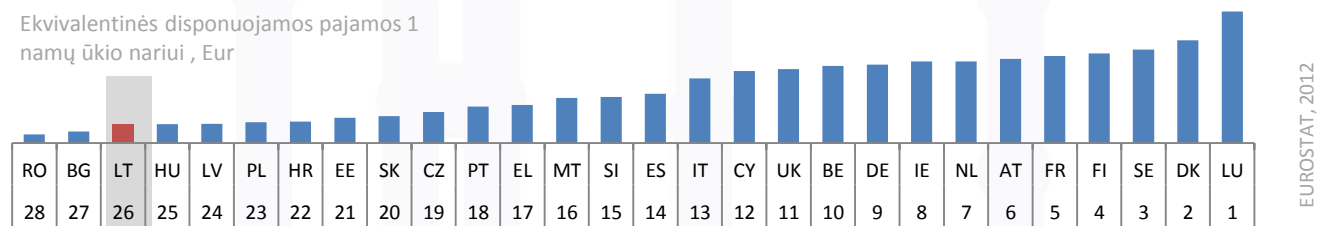
Pigiausios kategorijos prekės: degtinė 0,5l, 38% alk.; spirituotas vynas 0,5 l, 18% alk., vynas (neputojantis) 0,75 l, 10%; sidras 1,5 l, 4,5% alk., alus 0,5 l, 4,4%

- ✓ Galiojančiuose akcizo tarifuose yra per didelis disbalansas: alkoholis aluje apmokestinamas 4,8 karto mažiau nei alkoholis degtinėje (ES – 2,3 karto)
- ✓ Stiprieji gėrimai ir spirituotas vynas yra labiausiai apmokestinami, todėl tolesnis jų tarifų didinimas būtų neracionalus

Gyventojų pajamos ir skirtingų alkoholinių gėrimų apmokestinimas ES

PAJAMŲ SKIRTUMAI ES

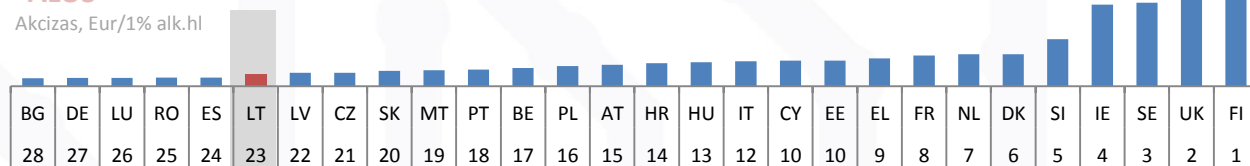
Ekvivalentinės disponuojamos pajamos 1 namų ūkio nariui, Eur

Įvertinus pajamas, Lietuvoje visi alkoholiniai gėrimai apmokestinti santykinai daugiau nei kitose ES šalyse

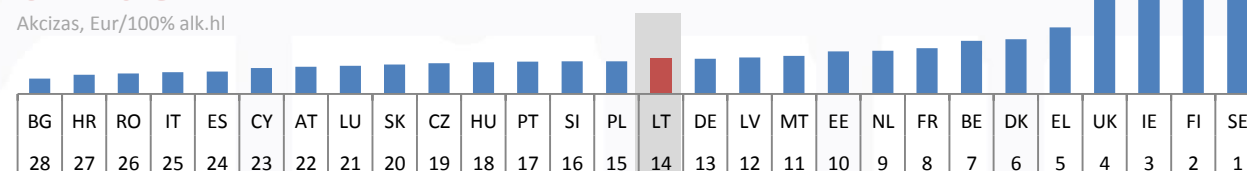
ALUS

Akcizas, Eur/1% alk.hl

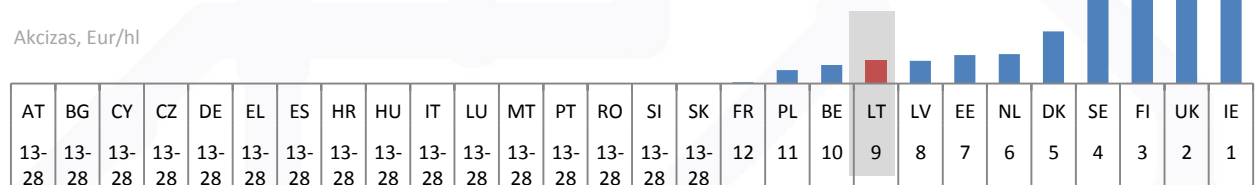
STIPRIEJI GĖRIMAI

Akcizas, Eur/100% alk.hl

VYNAS

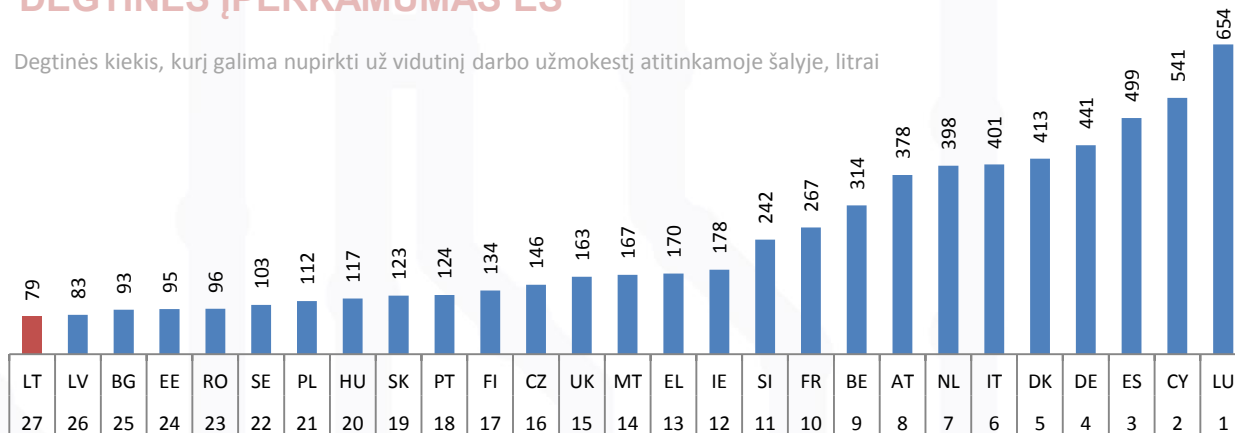
Akcizas, Eur/hl

Gyventojų pajamos ir degtinės įperkamumas ES

DEGTINĖS ĮPERKAMUMAS ES

Degtinės kiekis, kurį galima nupirkti už vidutinį darbo užmokestį atitinkamoje šalyje, litrai

Dėl taikomo didelio tarifo Lietuvos gyventojams degtinė yra santykinai brangiausia visoje ES

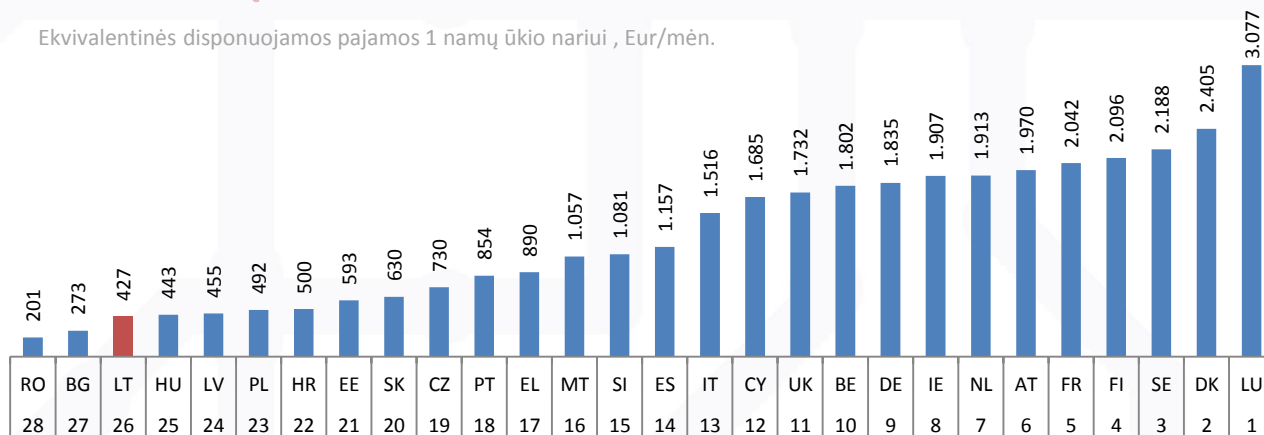
62%

gyventojų, pateisina arba greičiau pateisina nelegalių prekių vartojimą

LLRI, 2012, 2013

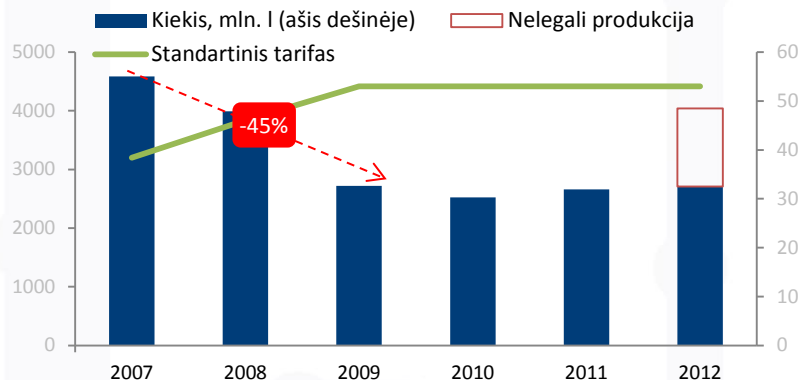
GYVENTOJŲ PAJAMOS ES

Ekvivalentinės disponuojamos pajamos 1 namų ūkio nariui, Eur/mėn.

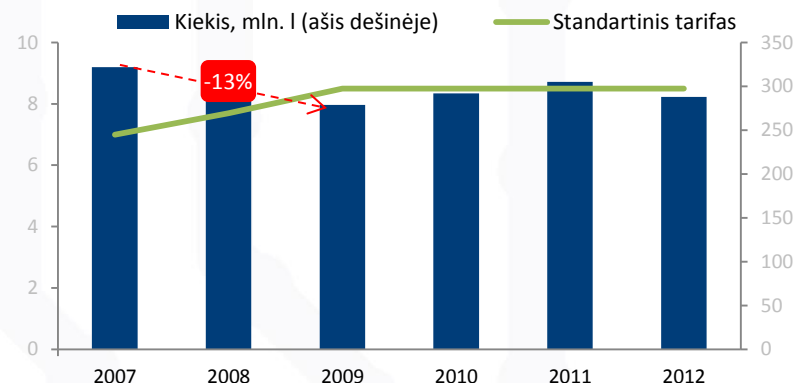

Akcizo mokesčio pokyčių įtaka rinkai

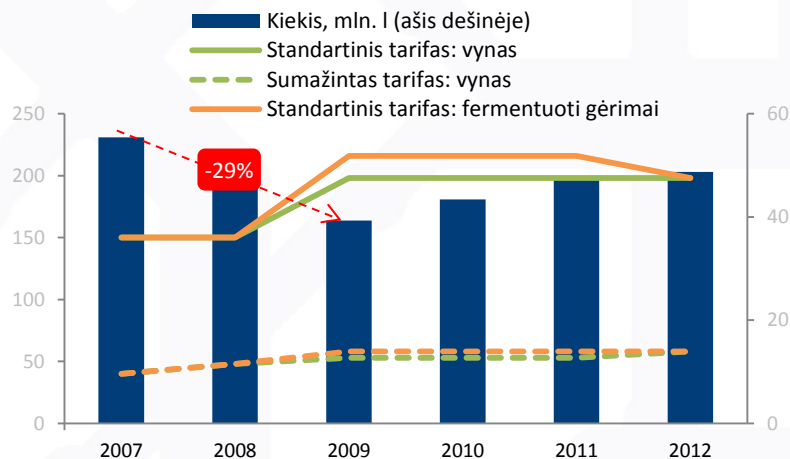
STIPRIŲJŲ GĖRIMŲ RINKA

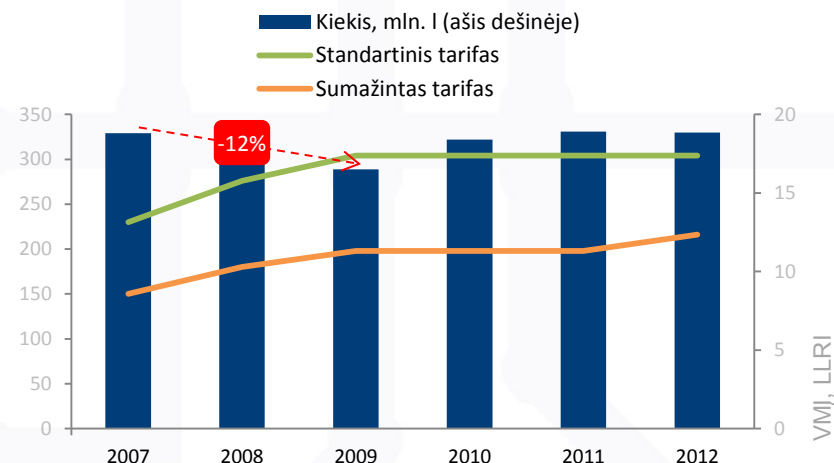
AL AUS RINKA

VYNO IR SIDRO GĖRIMŲ RINKA

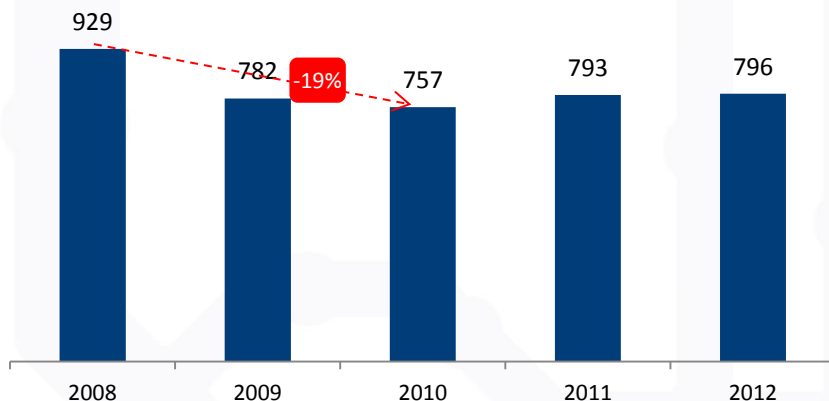
SPIRITUOTŲ VYNŲ RINKA

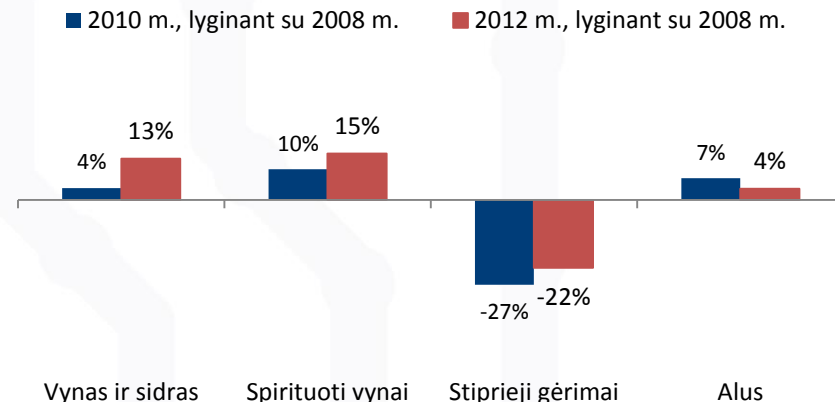
Akcizo tarifo didinimas didžiausią įtaką daro spiritinių gėrimų rinkai

Akcizo tarifų įtaka biudžeto pajamoms

AKCIZO PAJAMOS IŠ ALKOHOLINIŲ
GĖRIMŲ, mln. Lt

AKCIZO PAJAMŲ POKYTIS,
LYGINANT SU 2008 M.

Finansų ministerija, VMĮ

- ✓ Neracionalus akcizo didinimas lemia surenkamų pajamų iš akcizo mažėjimą
- ✓ Pasaulio sveikatos organizacija: rinkose, kur yra plačiai išplitusi nelegali produkcija, priemonės nukreiptos į apmokestinamos arba legalios produkcijos dalies didinimą ir nelegalios rinkos mažinimą yra veiksmingesnės nei akcizo mokesčio didinimas, kuris tikėtina tik dar labiau paskatins nelegalios produkcijos vartojimą

D. W. Lachenmeier. Unrecorded and illicit alcohol (WHO. Alcohol in the European Union, 2012)

Strategija. Efektyvumas. Vertė

Kontaktai pasiteiravimui:

- ✓ Darius Dulskis, UAB „Ekonominės konsultacijos ir tyrimai“ (darius@ekt.lt)
- ✓ Indrė Griškevičė, UAB „Ekonominės konsultacijos ir tyrimai“ (indre@ekt.lt)
- ✓ Mindaugas Palijanskas, VŠĮ „Mokesčių ir verslo procesų administravimo centras“ (mindaugas@advoco.info)

UAB „Ekonominės konsultacijos ir tyrimai“

J. Jasinskio g. 16 B, LT-03163 Vilnius

Tel.: (8-5) 252 6225, Faks.: (8-5) 252 6226

El. paštas: ekt@ekt.lt, <http://www.ekt.lt>